

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советинин органы

Улустуң кандидаттары

Бистиң чурттуң күрүне эрге-чагырганының дээди органы—ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдаларга белеткел бистиң улуг делгем Төрөөн чуртувуста бүгү талазы-биле калбарган.

ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдалар чорудар дугайында ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Чарлы үнгениден бээр улуг организастыг ажалдар чорутуңган. Эвилелиниң Советинге болгаш Националдар Советинге сонгулдалар талазы-биле сонгулда округтары, улазоттарының сонгулда улазоттары тургустунулаан. Бүгү-ле сонгулда комиссиялары ажалдап эгелзэн.

Ам үеде сонгулда кампаниязы чаа, харысалгалыг үе-чаада шилчип кирген. Январының 30-ден эгелзэн, ССРЭ-нин Дээди Советинин депутаттарына кандидаттарын депшидилгезин бүгү чуртта эгелзэн. Ажылчыларның болгаш албан-хаакчыларның, колхозчуларның болгаш механизаторларның депутаттарга кандидаттар депшидилгезинге холбаштырган сонгулда мурунунуң хуралдары улуг политиктиг көдүрүшкүнү эрттип турар. Ол хуралдар болза, Коммунистг партияның, Совет чазактың болгаш улустуң сырый каттыжышкынын, совет улустуң мораль-политиктиг чагыс-эвин, бистиң чурттуң улустарының бузулбас найыралын, совет кижилеринин социалдык Төрөөн чуртунга кызыгаар чок ынакшылын база каттап көргүзүп турар.

Сонгулда мурунун хуралдарыга ажылчылар, колхозчулар, албан-хаакчылар, эртемниң болгаш уран-чүүлдүң ажалдакчылары Коммунистг партиянын удуртулгазы-биле чедиң алган канчаар-даа аажок улуг чедишкенин чоргаарал-биле чугаалап, бистиң Төрөөн чуртувустун экономиказының болгаш культуразының улам ынайгы чечетлишкини эң дээди бүгү күштерин бээрине белениниң дугайын медеглер турарлар.

ССРЭ-нин Дээди Советинин депутаттарына кандидаттарга ажилчы чоннар боттарынын аразындан эң эки болгаш төлөптиг кижилерин депшидил үндүрүп турар. Депутат болза, улустуң айбычызы болур ужурлук деп чүвени совет кижилер кончү эки билерлер. Ынчанга олар депутаттарга кандидаттар депшидилде, лениниң-сталиниң хевирин ажалдакчызы болуп шыдаар, совет улуска эзулуг бараан болукчу кижилерин, Төрөөн чурттуң эзулуг патриоттарын, Коммунистг партияның политиказын боттандыраарыга шычы бердиген кижилерин депшидил турарлар.

Депутаттарга кандидаттарын аразында партия болгаш чазактың удурткучулары, бүдүрүлгениң болгаш транспорттуң чаарткычылары, көдээ ажил-агыйның муракчылары, эртемниң болгаш уран-чүүлдүң шыгарангай ажалдакчылары, бистиң чурттуң бүгү улустарының төлээлекчилери бар.

ССРЭ-нин Дээди Советинин депутаттарына кандидаттар кылдыр партияның болгаш чазактың удурткучулары—штер Маленков, Молотов, Хрушев, Ворошилов, Булганин, Каганович, Микоян, Сабуров, Перухин оларны ажилчы чоннар хуралдары улуг көдүрүшкүнү биле депшидил турар. Ол болза, Коммунистг партияга болгаш Совет чазакка ажилчы чоннарны кызыгаар чок ынакшылының болгаш Коммунистг партияның политиказына идегелдиниң көргүзүү болуп турар.

Коммунизм тургузушкунуң талазы-биле Коммунистг партиянын салган улуг сорулгаларына сорук кирген совет улус ССРЭ-нин төг-

жүдөзиниң бешки беш чыл планын күүседир дээш, бүгү улус ажал-агыйның улам ынайгы көдүрүшкүнү дээш демиселге бодуну кушаажылчы маадырлыг чоруун көргүзүп турар.

Мурунда болуп эрттип турган сонгулдалар үезинде ышкаш, бо сонгулда кампаниязы чоруп турар үеде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сонгулда блогу бисте тургустунган. Ажилчы чоннарның хуралдарына коммунистер болгаш партия кежигүнү эвестер ССРЭ-нин Дээди Советинин депутаттарына коммунистерни-даа, партия кежигүнү эвестерни-даа чагыс-эп-сеткил-биле депшидил үндүрүп турар.

Күрүениң дээди органы болур ССРЭ-нин Дээди Советинин депутаттарына кандидаттар депшидилгезинин хуралдары бистиң чурттуң бүгү-ле черлеринде ышкаш Совет Тывада база улуг көдүрүшкүнү биле эрттип турар. Кызылдын автотранспорт конторазының ажилчин, албан-хаакчылары болгаш өске-даа черлер Эвилелиниң Советинге Кызылдын сонгулда округундан кандидат кылдыр СЭКП Тыва обкомунун секретары эш С. К. Токаны депшиктен. Кызылда башкы институтунуң коллективин Националдар Советинге сонгулдалар талазы-биле Иркутскинин сонгулда округундан сонгулда депутаттын кандидатын ССРЭ-нин ИК-ның кежигүнү, сурагылы эртемден академик эш М. Б. Митинни чагыс үн-биле депшиктен. Националдар Советинге Тыва автономунуң областың сонгулда депутаттарын кандидаттарына область Советинин күүсекчи комитетинин даргазы эш А. М. Чимба, РСФСР-нин школарының айдарлыг башкызы эш С. Ш. Дүкежик, Кызыл-Мажалык МТС-тиң механиги эш К. С. Чавыдак, Танды районун «Кызыл партизан» колхозта зоотехник эш Л. Т. Нудина, Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы эш Д. С. Настык-Доржу депшиктир-гизген.

Совет Тываның ажилчы чоннары ССРЭ-нин Дээди Советинин депутаттарына кандидаттар кылдыр партияның болгаш чазактың удурткучулары база чагыс эп-сеткил-биле улуг көдүрүшкүнү депшидил турар. Оон-биле тыва улус Коммунистг партияга болгаш Совет чазакка аас-кежиктиг чуртталгазы дээш өөрүп байырлап турарын, коммунистг партияның политиказын амдыралга боттандыраарына белени илередиң турар.

Депутаттарга кандидаттар депшидилгезинге холбаштырган сонгулда мурунунуң массалыг хуралдары ажилчы чоннарның патриотизмин, политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрүшкүнүн база каттап көргүзүп турар.

Партия организацияларының колхозчуларга болгаш ажилчы чоннарның ол көдүрүшкүнүн партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын күүседиринче, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогун улам-на быжылаарынче, сонгулдаларга бүгү сонгукчуларын калбак кыргилгезин хандыраарынче угландарызы болур.

ССРЭ-нин Конституциязының тугунуң херели-биле чыраттырган совет улус улуг сорук киришкени-биле, бедик организастыг чорук-бил, сонгулдаларже чоокшулап олар. Коммунистг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан совет улус ам болур сонгулдаларга бодунуң мораль-политиктиг чагыс-эвин көргүспүшпаан, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сонгулда блогунун чыныкчак тыялгезин база каттап хандыраар.

1925 чылда үндүрүлгени

1954

ФЕВРАЛЬ

3

СРЕДА

№ 25 (2962)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

Сонгулда комиссияларының турар черлериниң дугайында диннады (1 арын).

Тываның ажилчы чоннарының чагыс эп-сеткилин көскү илерээшкени (1 арын).

Совет Эвилелиниң машина-трактор стацияларының бүгү ажилчынарына тускай эртемнигеринге болгаш албан-хаакчытырынга СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделиниң чыылдыр-

ганы МТС-тер ажалдакчыларының Бүгү-Эвилел Чөвүдел хуралының киржикчилериниң кыйгыры (2 арын).

Тыва областың V партия конференциязында сонгугурган СЭКП Тыва обкомунун кежигүнери (3 арын).

СЭКП Тыва обкомунун бирги пленуму (3 арын).

Сонгулдаларга уткуштур (3 арын).

Би-Хем районунуң колхозтарының өтчет сонгулдалыг хуралдары М. Каваа-Сарыг. — Отчеттуг хурал чүнү көргүскенил. Л. Никитин. — Четпестерни колхозчулар илереткен (3 арын).

Эмчииниң сүмези: А. Онисимова. — Дифтерия (4 арын).

Дөрт күрүвөлериң даштыкы хектер министрлериниң Берлин чөвүдел хуралы (4 арын).

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Тываның ажилчы чоннарының чагыс эп-сеткилин көскү илерээшкени

Кызылдың хоорай сонгулда округу

В. М. МОЛОТОВТУ, Н. А. БУЛГАНИНИ, А. М. ЧИМБАНЫ

Националдар Советинин депутатының кандидаттарына типографияның коллективни депшиткен

Январының 30-де культура эргелениң типографиязының коллективиниң ниити хуралы улуг көдүрүшкүнүңүг болуп эрткен. Типографияның директору эш Бергер сөс алган:

—Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының болгаш Совет күрүениң шыгарангай ажалдакчылары, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделиниң даргазының бирги оралакчызы болгаш ССРЭ-нин Даштыкы Хектер Министри эш Вячеслав Михайлович Молотовту, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделиниң даргазының бирги оралакчызы болгаш ССРЭ-нин Камгалал Министри эш Николай Александрович Булганини, база ажилчы чоннар депутаттарының Тыва область Советинин күүсекчи комитетинин даргазы эш Александр Мангыреевич Чимбаны ССРЭ-нин Дээди Советинин Националдар Советинге сонгулдалар талазы-биле Кызылдың хоорай сонгулда округундан депутаттын кандидаттарына депшидилдеп саналдыг мен—деп ол чугаалаан. Ол саналды хуралдык кир-

жикчилери димиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Бүдүрүлгедө комсомол организациязының секретары эш Бонин сөс алган:

—ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдаларның хүнүгө төлөптиг ужур-ажыр дээш бүдүрүлгедө комсомолчулар болгаш аныктар социалистг чарыштың чаа хүлээлелерин алган. Бис берген сөзүвүстү ээлеп шыдаар бис—дээш.

Өрүкчүлөр Акулова, Кузнецова болгаш өскелер-даа чүве чугаалааш, эштер Молотов, Булганин болгаш Чимба оларның кандидатуразын чагыс үн-биле деткээнер.

Националдар Советинге сонгулдалар талазы-биле Кызылдың № 602 хоорай сонгулда округунуң талазы-биле депутаттын кандидаттарына эштер В. М. Молотов, Н. А. Булганин болгаш А. М. Чимба оларны депшидил дугайында шийтирни типологияның ажилчынарының болгаш албан-хаакчытырының хуралы чагыс үн-биле хүлээп алган.

Чадаананың сонгулда округу

К. Е. ВОРОШИЛОВТУ, Д. С. НАСТЫК-ДОРЖУНУ

Националдар Советинин депутатының кандидаттарына Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчулары депшиткен

ЧАДААНА (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» көдээ ажил-агый артелиниң клубу көрүштүг шийетинген турган.

Январының 31-де колхозчу сонгукчулар клубтуң залын долдур олурупкан турган. Хуралды колхоз баштары чериниң кежигүнү, ында парторганизация секретары эш Санчыжап ажыктан.

ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдалар талазы-биле допчу илеткелди ажилчы чоннар депутаттарының район Советинин күүсекчи комитетинин даргазы эш А. Даваа кылган.

Колхозтуң хову бригаданың бригадири Куулар Манзырмыч сөс алгаш, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунуң даргазы эш К. Е. Ворошиловту ССРЭ-нин Дээди Советинин депутатына кандидат кылдыр депшидилдеп санал үндүрген. Агаа залда бүгү сонгукчулар каттышканы үзүлбөс хол часкаашкыны-биле илереткен.

Колхозчу Хомушка Сүмбүү сөс алгаш, Чадаананың № 605 сонгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-нин Дээди Советинин Националдар Советинин депутатына кандидат кылдыр «Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы эш Донгак Сулдемочев Настык-Доржуну депшиткен. Оон уламчылап чугаалааны болза:

—Эш Настык-Доржу партияның күрүениң херээ дээш эп-сеткилдиг демиселчи. Ада-чурттуң Улуг дайының чылдарында Чыргакы суму Советинин ажилчы ол мергежилдиг удуртуп турган болгаш коллективниң ажалдыг организациячыларының бирээси. 1945 чылда МЧАЭ тургускаш, оң даргазына сонгугурган. 1947 чылда ол ону колхоз кылдыр организациястаан.

Эш Настык-Доржунуң кандидатуразын бызаачы Күжүгет Кодур-оол, чылгычы Ондар Банр-оол болгаш оон-даа өскелер деткээн. Хуралдан Чадаананың № 605 сонгулда округунуң талазы-биле Националдар Советинин депутатына кандидат кылдыр эш Д. С. Настык-Доржуну депшидил дугайында шийтирни бир үн-биле хүлээп алган.

«Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчулары депшиткени эш Д. С. Настык-Доржунуң кандидатуразын Жданов атыг база Ленини атыг колхозтарының колхозчулары болгаш районун өске-даа черлеринде сонгукчулар деткип турар.

Шагаан-Арыгның сонгулда округу

С. Ш. ДҮКЕЖИКТИ

Националдар Советинин депутатының кандидатына Шагаан-Арыгның башкылар коллективни депшиткен

ШАГААН-АРЫГ (Телефон-биле). Улуг-Хем районунуң № 1 болгаш № 2 ортумак школарының башкылар коллективиниң январь 30-де болган хуралына ССРЭ-нин Дээди Советинин Националдар Советинге сонгулдалар чорудар Шагаан-Арыгның № 604 сонгулда округунуң талазы-биле депутатка кандидат депшидилгениң дугайың чугаалашкан.

Тыва ортумак школарының коллективинин мурундан башкы эш Орусоев сөс алгаш, ССРЭ-нин Дээди Советинин депутатына кандидат кылдыр РСФСР-нин школарының айдарлыг башкызы, Шагаан-Арыгның № 2 ортумак школында Сат Шангыролова Дүкежикти депшидилдеп санал үндүрген.

—Совет салгакчылары коммунистг эзуга кижизидери дээш демисел-

чи болгаш хөй-ниитичи эш С. Ш. Дүкежик болза, улус өөредилгезинин шугумунга 14 чылдарың дургузунда үзүктел чок эки ажалдап келген. Ол моон сонгаар-даа ажалчы чоннуң идегелин бүзүредил, Коммунистг партияга, Төрөөн чуртуга бердигенин илередиң шыдаар—деп ол чугаалаан.

Эш С. Ш. Дүкежиктиң кандидатуразын № 1 ортумак школаң өөредилге эргелекчизи Прутинкова, район эргелекчизи Ключин болгаш оон-даа өске эштер деткээн. Националдар Советинге депутаттын кандидатына эш С. Ш. Дүкежикти депшидилдеп хуралдан чагыс үн-биле шийтирлзэн, Шагаан-Арыгның № 604 сонгулда округунга бадылдары чөпшээрелин бээрин эш С. Ш. Дүкежиктен дилзэн.

Кызылдың чөөн талакы сонгулда округу

Л. Т. НУЖДИНАНЫ

Националдар Советинин депутатының кандидатына Танды районун «Кызыл партизан» колхозунуң колхозчулары депшиткен

БАЙ-ХААК (Телефон-биле). Танды районда «Кызыл партизан» көдээ ажил-агый артелиниң колхозчу сонгукчуларының январь 30-де болган ниити хуралына Кызылдың № 603 чөөн талакы сонгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-нин Дээди Советинин депутатына кандидат депшидилгениң дугайында айтыргыны чугаалашкан. Бо талазы-биле партия райкомунун төлээси, «Коммунист» солунун редактору эш Чыпуин илеткел кылган.

Колхозтуң хөй фермазының эргелекчизи эш Медведев бир дугаарында сөс алган:

—Бай-Хаак МТС-тен бистиң колхозта быжыглатынган зоотехник Лидия Тимофеевна Нудинаны Наци-

оналдар Советинин депутатына кандидат кылдыр депшидилдеп саналдыг мен—дээш.

Дараазында чүве чугаалаан эштер аңаа чагыс үн-биле каттышпашаан, эш Нудинаның хөй-ниитичи болгаш ак-сеткилдиг күш-ажылын медеглер турган.

Бай-Хаактың машина-трактор стациязының ажилчин, албан-хаакчытырының, «Кызыл партизан» колхозтуң колхозчуларының ниити хуралдарында депшиптиркен эш Л. Т. Нудинаның кандидатуразын районун Сталин атыг колхозунда болгаш өске-даа колхозтарында, үлетпүр бүдүрүлгө, албан организация черлеринде сонгукчулар бир үн-биле деткип турар.

Кызыл-Мажалыктың сонгулда округу

К. С. ЧАВЫДАКТЫ

Националдар Советинин депутатының кандидатына Кызыл-Мажалык МТС-тиң коллективни депшиткен

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК (Бистиң чурттуң өгелеп эки билер мен, ынакчаарда «Элегес» совхозтуң трактористеринге кады ажалдап турган бис. Ол техникага чүгө бөдү мергежир эвес, билип алган эртемни эш-өрүнгө дамчылар, ылангы кадр белеткээр, оларны өстүрер айтырыга ак-сеткилдиг киржил келген.

Машина-трактор стациязының септелге мастерскаязының эргелекчизи эш Боложенко, тракторист эш Алдын-оол база эштер Сафронов, Самбуу болгаш оон-даа өске механизаторлар боттарының саналдарына эш К. С. Чавыдактың кандидатуразын чагыс эп-сеткил-биле деткээнер.

Депутатка кандидат депшиткен хуралына механизаторлар улам бедиктен күш-ажылчы хүлээлелерин алган.

чылдан эгелеп эки билер мен, ынакчаарда «Элегес» совхозтуң трактористеринге кады ажалдап турган бис. Ол техникага чүгө бөдү мергежир эвес, билип алган эртемни эш-өрүнгө дамчылар, ылангы кадр белеткээр, оларны өстүрер айтырыга ак-сеткилдиг киржил келген.

Машина-трактор стациязының септелге мастерскаязының эргелекчизи эш Боложенко, тракторист эш Алдын-оол база эштер Сафронов, Самбуу болгаш оон-даа өске механизаторлар боттарының саналдарына эш К. С. Чавыдактың кандидатуразын чагыс эп-сеткил-биле деткээнер.

Депутатка кандидат депшиткен хуралына механизаторлар улам бедиктен күш-ажылчы хүлээлелерин алган.

Сонгулда комиссияларының турар черлериниң дугайында ДИННАДЫ

Националдар Советинге сонгулдалар талазы-биле областың сонгулда комиссиязы (даргазы эш Арланмай)—облүүскомунун бажынының бирги кадында № 47 өрээл, телефон № 2—09.

Эвилелиниң Советинге сонгулдалар талазы-биле округтуң сонгулда комиссиязы (даргазы эш Болдур-оол)— облүүскомунун бажынының бирги кадында № 45 өрээл, телефон № 1—76.

Националдар Советинге сонгулда-

ларын талазы-биле Кызылдың № 602 хоорай сонгулда округунуң округ сонгулда комиссиязы (даргазы эш Сагалаков)—Кочетов кудумчузу, бажың № 77, телефон № 5—87.

Националдар Советинге сонгулдаларын талазы-биле Кызылдың № 603 чөөн талакы сонгулда округунуң округ сонгулда комиссиязы (даргазы эш Ноздрачев)—«Тыва алдын» трестинин бажыны, Кочетов кудумчузу, бажың № 69, телефон № 2—42.

Кызылдың автотранспорт конторазының ажилчынарының, албан-хаакчытырының болгаш инженер-техниктиг ажалдакчыларының сонгулда мурунунуң хуралы. Оң талазында — электросварщик Г. В. Грибеников.

Совет Эвилелиниң машина-трактор станцияларының бүгү ажылчыннарынга, тускай эртемниглеринге болгаш албан-хаакчыттарынга

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чыылдырганы МТС-тер ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының киржикчилеринин

К Ы Й Г Ы Р Ы Ы

Эргим эштер!

Бистия Төрээн чуртвустуң найсылалы—Москвадан бис, СЭКП Төп Комитетиниң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чыылдырганы машина-трактор станцияларының ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының киржикчилери, Силерге боттарыстын сөзүвүстү тудуп тур бис. Манаа, Кремльдиң Улуг Ордузунга, боттарыстын ажыл дуржулгавысты солушкан, бистер мурнакчы колхозтарның төлээкчилери-биле кады Коммунисттик партияның болгаш Совет чазактың айтканы социалисттик көдээ ажыл-агыйын улам ынай шыңгы күүдүрениң улуг программаны амдыралга боттандылар талазы-биле машина-трактор станцияларының болгаш колхозтарның ажыл-чорудулгазын канчаар эң дээрэ организаастарының дугайында айтканын чугаалып көрдүвүс.

Бистия социалисттик көдээ ажыл-агыйымы болза, күчүлүг индустриал-техниктиң суурга даянып турар болгаш делегейде эң улуг база механизацияланган болуп турар. Тайбын тургузушкунун-даа, аар-берге дайын шыгдаларының чылдарында даа ол болдуан улуг амдыралчы күжүн, бодунуң чоңу аш-чем-биле, а чийк болгаш аш-чем үлетпүрүн чиг-эт-биле хандыраар аргалыгн бадыткап көргүскен.

Оң-биле кады социалисттик көдээ ажыл-агыйын канчаар-даа аажок улуг аргалары ам-даа багай ажылатканын турарын СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму демдеглээн. Партияның Төп Комитетиниң Пленуму колхозтарның, МТС-теринин болгаш совхозтарның ажылында улуг четпестери, көдээ ажыл-агыйның мал ажылы, картофель болгаш ногаа бүдүрүлгезин дээш шыкаш эң чугула адырларының шыдажар ажажож жомудаашкынының чылдагаанынын илереткен, ол жомудаашкыны ажып эртеринин аргаларын айткан, тараа, техниктиң болгаш үстүгү культурулар бүдүрүлгезин калбарып талазы-биле хемчеглерни доктааткан. Партияның болгаш чазактын шийтирилери болза, бистия чуртвустуң көдээ ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдөр талазы-биле хөдөлүшкүниң калбак дайынчы программасы болур.

Ам, кажан бистия чуртувуста күчүлүг, техника талазы-биле болбаа-зырангай аар индустрия тургустунганда болгаш колхозтар дыка быжыкканда, колхозтарның хөй-шинти ажыл-агыйын хөгжүдүрениң колхозчуларның материалдык сонургалы бедээнде, аңаа үндээлпел көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының шыңгы көдүрүлүшкүни организаастаар бүгү байдалдар бар. Чурттуң бүгү чоңу аш-чем-биле болгаш улус хергеелтигин барааныр-биле хандыртканын турарын 2—3 чылдар иштинде дыка бедидер болгаш оон-биле кады колхозчу тараачынарның бүгү массазына материалдык чаагай чоруктуң эң бедик дененин хандыраар сорулган партия салган.

Амгы байдалдарда МТС-тер болза, колхоз бүдүрүлгезин хөгжүдүрениң шийтирилди күш, социалисттик күрүенин талазында колхозтарны удуртурунга эң чугула даянып черлер болур. Моон журунда көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин улам ынайгы күчүлүг көдүрүлүшкүнү дээш онза харымсалга биске—машина-трактор станцияларының ажылдакчыларына онаажып турардыр.

Партия болгаш чазак МТС-терин мурнунга кол сорулган—колхозтарга бүгү көдээ ажыл-агый культуруларының дүжүттүң бүгү хемчеглер-биле бедидерин, нитиниң малдың баш санын өстүрери-биле кады оң продуктулуун бедидер чорукту хандыраар, колхозтарга мал болгаш чер ажылдарының нити база бараанын продукциязын улгаттыраарын, колхозтарның организааста, ажыл-агыйын улам ынай быжыдылар хандыраар болгаш аңаа үндээлпел, колхозчуларның материалдык чаагай чорун бедидерин салган.

Партия ТК-ның сентябрь Пленумунун сөзүндө эрткен үениң иштинде партияны салган сорулгаларын практика кырынга боттандыраар талазы-биле чамдык ажылдары ма-

шина-трактор станциялары кылган. Машина-трактор станцияларында үлетпүрден болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларында 20 муң ажыг инженерлер болгаш техниктер келген. Партияның кыйгыры-биле МТС-терге он-он муң трактористер, комбайнёрлар, чолаачылар болгаш өске-даа мергежилдиң ажылдакчылар ээл келген. Колхозтарга ажылдаары-биле МТС-терге 100 муң ажыг агрономнар, зоотехниктер болгаш өске-даа тускай эртемниглер чорутунган. Ол дээрге, чүткө бирги базымнар-дыр. Бистия мурнувуста канчаар-даа аажок улуг күженишкенин ажыл бар.

Бистия патриоттуң хүлээлгесин, машина-трактор станцияларының ажылдакчыларының хүлээлгези болза, партияның болгаш чазактын төөгүлүг шийтирилери амдыралга боттандыраар дээш улам улуг илеспейли база инициативалыг ажылдаары, социалисттик көдээ ажыл-агыйын көдүрениң, бистия чуртувуска көдээ ажыл-агый продуктуларының элбекшилин тургузарының улуг херээнге бүгү күштерин, дуржулганы болгаш билгиин бээрн болур.

Көдээ ажыл-агыйын улам ынай күчүлүг көдүрери дээш Коммунисттик партияның болгаш Совет күрүениң мурнунга боттарыстың улуг харымсалгавысты мишип көргөш, бис, машина-трактор станцияларының ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының киржикчилери, тараа чыгылааш, колхозчу активтер-биле, МТС-теринин ажылчынары болгаш тускай эртемниглер-биле кады көдээ ажыл-агый культуруларының дүжүттүң көдүрер болгаш мал ажылын хөгжүдөр талазы-биле тодаргай хемчеглерни база хүлээлгелери МТС бүрүзүңү, колхоз бүрүзүңү, трактор болгаш хову бригадасы бүрүзүңү, ферма бүрүзүңү аайы-биле чер-черинин байдалдарын барымдалап ажылдап кылар бис. Бистия кийи бүрүвүс болза, тараа культуруларының, картофель болгаш ногаанын, хөвөнниң, лёнуну, чигир свёклазын, тарымал тооруктуң, мал чеми, бахчи болгаш өске-даа культуруларын дүжүттүңүнү 1954 чылда доктаатынган пландарын, а ол ышкаш малдың баш санын улгаттыраарының база оң продукттулуун бедидеринин пландарын күүседери болгаш ажыг күүседери дээш МТС-тер ажылдакчыларының болгаш колхозчуларның социалисттик чарыжының организаторлары болгаш илеспейли киржикчилери болур.

Көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының шыңгы көдүрениң сорулгаларын чедишкенин күүседеринге чүңүң-даа мурнунда МТС-терде болгаш колхозтарда бар турар курлавырлары дилеп тывары, долзуу-биле ажылдаары, эртемниң болгаш мурнакчы дуржулганын чедишкенин колхоз бүдүрүлгезинге калбаа-биле шинтээдирин хандыраары эргежок чугула. Кол чүве болза, машина-трактор станцияларының болгаш колхозтарның мурнакчы дуржулганын бүгү МТС-терге болгаш колхозтарга шилчидери база аңаа үндээлпел, жомудан турар МТС-терин болгаш колхозтарны мурнакчыларын денелинге чедир көдүрери, нити көдүрүлүшкүнү чедип алыры болур.

Эштер! Көдээ ажыл-агыйның мурнунга партияның болгаш чазактың салганы сорулгаларын чедишкенин күүседери дээш социалисттик чарышты калбартырыңа трактористерни, комбайнёрларны, трактор бригадаларының бригадирлерин, тускай эртемниглерин—машина-трактор станцияларының бүгү ажылдакчыларын кыйгырып тур бис.

Бистия хүлээлгесин—машина-трактор станцияларының чер ажылынын талазы-биле бүгү бүдүрүлгези болгаш организаакчы ажылы бедик дүжүттүң алырынче улгаттыраар болур. Техниканы үлгердип ажылдаары, көдээ ажыл-агый ажылдарының куду шынарлыг болгаш чогуур өйүндө күүсетимизин чок кылары, агротехниктиң хемчеглерин

хоозун ажылдаары, органиктиң болгаш минералдык удобрениелерин ажылдаарыга ажыл-агыйың эвес хамаарылганы, үрезиннерин чажарда болгаш олурттура кудулаткан норманы ажылдаар ажык чок практиканы чок кылары эргежок чугула.

Бүгү көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин үндезини болза, тараа ажыл-агыйы болурун өөренип көргөш, 1954 чылда тараа культуруларының, ылангы эң үнелиг аш-чем культууразы—кызылгастың, а ол ышкаш крупа, тараа бобы база мал чемнери культуруларының дүжүттүңи дыка көдүрер арганы бээр хемчеглерин боттандыраар бис. Кукуруза ышкаш кыдыг бедик дүжүттүг культуурага онза кичээнгейни салыр херек, ону дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарыыр болгаш бүгү тарылганы ийи угларже механизастап ажылдап кылары хандыраар херек.

Тараа бүдүрүлгезин улгаттыраарының улуг курлавыры болза, кур болгаш үр чылдарда ажылдагылаан черлерин күүсө-биле тараа культуруларының тарылганын калбартыры болур. Сибирьниң, Уралдың, Казакстандык болгаш Муруну-Чөөн чүктүг МТС-теринин ажылдакчылары 1954 чылда кур болгаш үр чылдарда ажылдагылаан черлерин шинтээдип алыр талазы-биле тодаргай хемчеглерин ажылдап кылары болгаш боттандыраары, аңаа тускай трактор бригадаларын организаастап, оларны техника талазы-биле четгелеп, эң эки кадрларны шийли алыры, оларны чедишкенин ажылдаарыңа бүгү байдалдарын тургузары эргежок чугула. Чурттуң өске районларында шинтээдип алдынаан черлерин база долзуу-биле ажылдаар херек. Чурттуң машина-трактор станциялары кур болгаш үр чылдарда ажылдагылаан черлерин шинтээдип алыр талазы-биле ажылда дуржулгалыг механизатор кадрларын тускайлап үндүргөш, күрүнеге ужул-дузалыг бо улуг сорулгаларын шийтирилгезинге илеспейли киржир ужурут.

Партия болгаш чазак машина-трактор станцияларының мурнунга мал ажылынын хөгжүлгезинин талазы-биле улуг сорулгаларын салган. Мал ажылынын шыдажар арга-жок жомудаашкынын узуктаар төлөөдө, быжыг чөм суурну тургузары, кыштагылаашкынын организаастыг эртерери, малдың баш санын база бүгү чаш төлдерин долзуу-биле камгаалаары, малды кемгерерин болгаш ажаарын эки организаастаары эргежок чугула. МТС-теринин ажылдакчылары колхозтарның фермаларже мал чеми өөртүрүңгө дузалаар, зоотехниктер болгаш колхозчу малчынар-биле кады ферма бүрүзүңгө малды кемгереринге чөмнерин белеткээрин организаастаар, саван доорар, мал чеми бустаар болгаш өске-даа машиналарны база бүгү чөмнерин белеткериңге хевир-биле малга берген турарын хандыраар бөдүүн аргаларын тургузар хүлээлгели.

Эң чугула сорулга болза, бо чылын мал ажылынга хергеээр мал чөмнеринин бүгү хевирлеринин—бөдүүн, шыктык болгаш концентраты чөмнеринин бүдүрүлгезин дыка улгаттыраар болур. Ону чедип алыр төлөөдө, бүгү мал чеми культуруларының дүжүттүңи дыка бедидери, шынааларының база оларларның продукттулуг чоруун көдүрери, сизген ажаалдазын чогуур өйүндө болгаш чидириг чок чорудары, бүгү саванын база тараа погун шөлдерден ажаап алыры болгаш сарааттаары эргежок чугула. 1954 чылда малдың өзүп турар баш санын долзуу-биле хандыраарыга болгаш оң продукттулуун бедидеринге чеже кире хергеелти-нер болдуру, ыңча кире мал чөмнерин ажаап алыр херек.

Ол сорулганы чедишкенин күүседир төлөөдө, мал чөмнерин тарып өстүрер, ажаап алыр болгаш белеткээр талазы-биле ажылдарының механизастаарының планын күүседери болгаш ажыг күүседери бистия, МТС-тер ажылдакчыларында негетинер. Оң-биле кады силос культурулары база чүңүң-даа мурнунда кукуруза болгаш тарымал тоорук дээш ышкаш ыңдыг бедик дүжүттүглерин чежени тарырын колхоз бү-

рүзүнүң баштаар чери-биле кады санап көөр херек.

Фермаларны суг-биле хандыраарын механизастаарының, инек саар аппараттарны тургузарының, ферма иштинин транспортун дерининин болгаш мал кажаларын тударының талазы-биле улуг аргалар МТС бүрүзүңдө бар. МТС-терде бар турар бүдүрүлгө күчү-шыдалдарың болгаш ажылчын күжүнүң курлавырлары эң долзуу-биле ажылдаарыңа мал фермаларында хөй күш кирер ажылдары механизастаарының доктаатынган планын ажыг күүседир дээш бүгү хемчеглерин алыр ужурут бис.

Ферма бүрүзүңгө сүт, эът, дүк, дагаа чуургазы бүдүрери ай бүрүзүңдө-ле улгаткан турарын, мал ажылы колхозчу ажыл-агыйың бедик барааныг болгаш бедик орулгагы адыры апарган турарын утайын тургаш, мал ажылында кол сорулгалары—малдың баш санын көвүдөдирин болгаш оң продукттулуун дыка бедидерин күүседеринге күженишкенин угландыраал.

Партия болгаш чазак картофель болгаш ногаалар бүдүрүлгезин улгаттыраарының талазы-биле улуг сорулгаларын салган. Ол культуруларының нити чымдызын дыка бедидерин, картофельдин болгаш ногааларының дүжүттүңүн планларын күүседир болгаш ажыг күүседирин бо чылдан эгелеп чедип алыр төлөөдө, бүгү шөлдерге картофельди, помидорну болгаш капустаны дөрбелчин-уяланчак база дөрбелчин арга-биле тарып олуртуру эргежок чугула.

Ол чорук ийи угже тарылганы ажылдап кылары механизастаар арганы бээр болгаш колхозчуларын күш-ажылын чийгедир. Дөрбелчин-уяланчак болгаш дөрбелчин олуртулга кандыг машиналар-биле база кандыг чөпөк-херекселдер-биле кылдыган турарын колхозтар айы-биле тодаралы херек. Келир чазын картофель олуртур болгаш рассадал олуртулга машиналар ам-даа чедилпес болурун өөренип көргөш, картофель база ногааларны дөрбелчин-уяланчак болгаш дөрбелчин арга-биле кылаткытарларын, окучниктерни база андазыннарын ажылдап тургаш хол-биле олуртурун ажылдаары эргежок чугула.

Картофельди болгаш ногааларны дөрбелчин-уяланчак база дөрбелчин кылдыр тарып олуртуру хөй-хөй районнарга чаа херек деп чүвени көргөш, МТС-теринин бүгү тускай эртемниглерин чүңүң-даа мурнунда боттары бо депшилгели арга талазы-биле ажылдын шың хевирлерин болгаш методтарын эки шинтээдип алыр ужурут. Сонгаарлатымас сорулга болза, чаш дүшкүже чедир МТС-теринин бүгү механизаторларын, эр, херээжен колхозчуларын ол хевирлерге, методтарга өөрөдери база оларны картофель олуртурунун, рассадал олуртулга машиналарга болгаш өске-даа херекселдерге ажылдаарыңа эки белеткээр болур.

МТС-теринин тускай эртемниглерин ногаа культуруларын ирик-довурактык болгаш ирик-торфугт саваларга олуртуп өстүрениң мурнакчы дуржулганын калбаа-биле ажылдарының өсүлүг организакчылары болур хүлээлгели. Бо чылын ол арганы колхоз бүдүрүлгезинге калбаа-биле шинтээдир эргежок чугула.

Эштер механизаторлар!

Машина-трактор станцияларының мурнунга салган улуг сорулгаларын күүседир төлөөдө, чүңүң-даа мурнунда Совет күрүениң биске илгезиниң техниканы ажылдаары экижидери биске эргежок чугула. Техниктиң ажаалгалары багай организаастап турары-биле, тракторларын болгаш машиналарын улуг анаа туруушкунары-биле, ажылдап кыларының элчег нормаларын күүсетпес чорук-биле, тракторларны база көдээ ажыл-агый машиналарын септээрин болгаш кадагаларының херээн багай тургусканы-биле моон сонгаар элтежи болбас.

Ам, кажан машина-трактор станцияларында доктаамал механизатор кадрлар тургустунганда болгаш МТС-терге ажылга хөй-хөй инженерлер, техниктер, агрономнар, зоотехниктер болгаш өске-даа тускай эртемниглер

хаара туттунганда чорудуп турар ажылдарын шынарлы дыка экижидеринге, күш-ажылын бүдүрүкчүлүүн чайгылыш чок бедидеринге, МТС-ке бүдүрүлгезинин индустриалдыг культууразын калбаа-биле шинтээдиринге бүгү байдалдар бар. Машина-трактор станцияларында болгаш колхозтарда кайгамчыктыг кижилер, чер болгаш мал ажылдарының шыгалангай мастерлери өскөн, оларның дуржулганын өөрөдери болгаш калбаа-биле шинтээдирин МТС ажылдакчыларының бирги черинин хүлээлгези болур. Бо сорулга-биле агро-зоотехникти курстарың ажылы бүгү хемчег-биле экижидери, мурнакчы дуржулга дугайында номнарын, брошюраларын, плакаттарын, кино-чурктарын бүгү хемчег-биле ажылдаары, амгы үениң эртемниң болгаш мурнакчы практиказын чедишкенин билип алырыңа калбак колхозчу массаларың улуг сонургалын хайныдырып үндүрери эргежок чугула.

Инженерлериниң, техниктериниң, механиктериниң, трактор бригадаларының бригадирлеринин болгаш бүгү механизаторларынн хүлээлгези—трактор бүрүзүңү, көдээ ажыл-агый машиназы бүрүзүңү чогуур өйүндө болгаш эки шынарлыг септээр, чакы хову ажылдарыңа коңчуг эки белеткери база ону чедишкенин чорудары, оң-биле 1954 чылда бедик дүжүттүн үндезинин салыры болур.

Көдээ ажыл-агыйын улам ынайгы көдүрүлүшкүнү—бүгү улусчу сорулга, ону чедишкенин шийтирилгезинге улуг рольду социалисттик үлетпүрүн ажылдакчылары ойнаар ужурут.

Тракторлар, көдээ ажыл-агый машиналары болгаш артык кезектер бүдүрүп турар ажылчыннар, техниктер болгаш инженерлер, эзвоттар удурткучулары!

Тракторлар, комбайнар, сеякалар, культиваторлар, картофель болгаш ногаалар өстүрениңге машиналар бүдүрүп болгаш оларның шынарын экижидер, мал ажылын беэа көдээ ажыл-агыйың өске-даа адырларын механизастаар талазы-биле пландарын күүседир болгаш ажыг күүседир дээш чарышты улам калбартырыңче силерни кыйгырып тур бис.

МТС-теринин артык кезектерге негелдезин долзуу-биле хандыраар төлөөдө, оларны бүдүрерин калбартырыңа болгаш оларның шынарын экижидеринге эң шийтирилг хемчеглерин алырын силерден дилеп тур бис.

Инженер-конструкторлар! Бүгү көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин механизастаарыңа ам бар турар машиналар экижидеринин база чаа, эң болбаазырангай машиналарын кыларынын херээнге чаа-чаа чедишкенин силерден маил тур бис. Көдээ ажыл-агыйның механизаторлары-биле, МТС-теринин болгаш колхозтарның рационализаторлары база чогадып кылырлары-биле харылааны калбартып быжыгланар.

Эштер!

Машина-трактор станцияларыңа чаа тудуглар кылырыңа канчаар-даа аажок улуг херэгини биске күрүне үндүрүп берген. Тудугуң хемчезин 1953 чыл-биле деннээрге, 1954 чылда алды катап улгаткан. МТС-теринин төөгүзүңдө тудушкунуң ыңдыг калбарышкыны канчаар-даа турбаан! Тудуг ажылың доктаатынган планын чугаа чокка күүседиринге, аңаа бистия доктаамал ажылчыннарывысты болгаш колхозтарның калбак дузаламчызын шың болгаш долзуу-биле ажылдаарыңа бүгү хемчеглерин алырыңче МТС-теринин ажылдакчыларын кыйгырып тур бис. Тудуг материалдарын чер-черге дилеп тывары болгаш оларны чогуур өйүндө өөртүрү эргежок чугула.

Биске үндүрүп берген тудуг материалдарын, ышты, белен кезектеринин база чагыс-айы бажынарнын бээрн дүргөдирин болгаш моон-биле тудугларны чогуур өйүндө доо-

зарыңга база ажылдап кириеринге биске боттуп дузаны көргүзери үлетпүр ажылдакчыларыңдан дилеп тур бис.

Колхозтарның агротехниктиң болгаш зоотехниктиң хандырылганын үндезини-биле экижидерин СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму негээр. МТС-терде болгаш колхозтарда ажылдап турар тускай эртемниглерин кайгамчык улуг армиязың дузасы-биле МТС-теринин ажылын чартып тургузарының сорулгалары база колхоз бүдүрүлгезинин хөгжүлгезинге оларның ролун бедидери чедишкенин күүсетинге турар ужурут.

Колхоз бүдүрүлгезинин өсүлүг организакчылары болурунда база бүгү колхозтарның ажылын эң кыска хуусаада үндезин-биле экижидер сорулгадан артык эң хөндүлүг, эң харымсалгалыг сорулга ам МТС-теринин тускай эртемниглеринге турбас. Тускай эртемниг кийи бодунуң бо бедик ролун чүткө бүдүрүлгезин бодуңа, колхозчулар-биле болгаш МТС ажылчыннары-биле кады боттуп практиктиң сорулгалары чогадыкчы ёзу-биле шийтирилп тургаш күүседип болур. МТС-терде болгаш колхозтарда барган тускай эртемниглер дугайында сагыш салышкынын МТС-тер удурткучулары болгаш колхозтарның баштаар черлери илердир ужурут.

МТС-тер ажылдакчыларының онза кичээнгей жомудан турар колхозтарже угланган турар ужурут. Ындыг колхозтарже машина-трактор станцияларының эң эки тускай эртемниглерин чорудары, оларга бүгү талаалыг организаастыг база техниктиң дузаны хүй-бүрдө көргүзери кыйгырып тур бис. Жомудангай колхозтарда бар турар четпестерин бо чылын узуктаар, база эң эки колхозтарын дуржулганын калбаа-биле шинтээдип алырыңа үндээлпел, жомудан турар колхозтарынн ажылын үндезини-биле экижидерин чедип алыр төлөөдө, ол колхозтар бүрүзүңү талазы-биле практиктиң хемчеглерин ооздалашкын чокка ажылдап кылар херек. Бо чылын көдээ ажыл-агыйың Бүгү-эвилел демдеглээн ажылыңа. Демдегеге киржир эрге дээш чарышче бүгү колхозтар, МТС-тер кирерин кыйгырып тур бис!

Эштер!

Коммунисттик партияның көдээ ажыл-агыйың мурнунга салган сорулгаларын чедишкенин шийтирилгези дээш машина-трактор станцияларының, колхозтарның база бригадаларың аразыңга социалисттик чарышты калбартылыңар!

Машина-трактор станцияларының, колхозтарның коммунистери болгаш комсомолчулары ол чарыштың канжаны дег дайынчы организаторлары болур, а бистия төп болгаш чер-черде парлагавыс мурнакчы дуржулганы күштүү-биле пропагандалагылаан, база ажылда четпестерин дидим шүгүмчүлөвүшкөн, социалисттик чарыштың чоруп турарын эң калбаа-биле болгаш бүгү талаалыг чырыдаш. Социалисттик чарышка үндээлпел, колхозтарын нити ажыл-агыйын улам ынай быжылдарын болгаш бүгү талаалыг хөгжүдери чедип алылыңар.

Совет чурт коммунистиче орупан бүзүрөлдиг чоруп ораар. Коммунисттик партия болгаш Совет чазак бистия Төрээн чуртвустуң күчү-шыдалы быжылдаарыңа, улус ажыл-агыйының бүгү адырларының шыңгы көдүрүлүшкүнү хандыраарыңче, Совет нитилелдин өзүп турар материалдык болгаш культурут хергеелдерин долзуу-биле хандыраарыңче совет кижилерин күженишкенин угулган турар. Бо чаагай херекке МТС-тер ажылдакчыларыңа улуг болгаш харымсалгалыг сорулгалар онаашкан.

Бистер, МТС-тер ажылдакчылары, бүгү совет улус-биле кады көдээ ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдериң дугайында Коммунисттик партияның болгаш Совет чазактын төөгүлүг шийтирилери күүседиринге бүгү күштериниң, дуржулгавысты болгаш билгилериниң салып, коммунисттик тургузушкунуң улуг херээңче боттарыстың салышкынывысты кириер бис!

Тыва областың V партия конференциязындан соңгутурган СЭКП Тыва обкомунуң кежигүннери

Агапов М. И.
Алдын-оол О. Т.
Анкудинов А. В.
Антипина Н. Н.
Анчима Х. А.
Арланмай А. М.
Артас М. Б.
Балабанов Г. П.
Бегзи Т. С.
Бегзи Д. О.
Болдур-оол Б. Х.
Борбак-оол А. С.
Волосников Н. Я.
Герасимов С. Г.
Гусев П. С.
Даваа А. Б.
Дилгижек К. К.
Доржу М. К.
Ензаак О. Т.
Зайцев А. М.
Кавалеров А. И.
Карбу М. М.
Козленко А. А.
Корольчук В. М.
Кощаров К. Е.
Курбатский Н. К.
Куренёв В. В.
Лопсан-Серен О. Н.
Мактар В. Ч.

Мальцев А. Ф.
Мишина Г. Т.
Москаленко Н. Т.
Наксыл-оол О. Т.
Намзын А. Ш.
Опеш Н. Н.
Орту-оол С. М.
Окемчик О. Т.
Писарев Г. А.
Резниченко К. Ф.
Самба В. О.
Самбай М. К.
Сердобов Н. А.
Серен С. П.
Сорокин П. В.
Тадар-оол М. Н.
Тарасов А. М.
Тока С. К.
Токарев Б. Н.
Томлин И. Е.
Толгар-оол О. А.
Торуг-оол С. С.
Чадамба Л. Б.
Чакым М. Ч.
Чимба А. М.
Чимба С. С.
Шарабаров В. Г.
Шелемов В. С.

СЭКП Тыва обкомунуң кежигүннериниң кандидаттары

Гончатов А. И.
Гневшишева В. А.
Михайлов П. С.
Монгуш-оол Д. Б.
Очур-оол О. Д.
Сереккей С. А.

Серен-Доржу М. Б.
Тагба Б. У.
Цевелёв И. И.
Хорлу-оол М. Ю.
Шетнёв К. К.

СЭКП Тыва обкомунуң ревизия комиссиязының кежигүннери

Каплунов А. И.
Киселёв П. Т.
Конгар Н. М.
Музук К. Н.

Нурсат Х. Ч.
Пахомов М. И.
Саган-оол О. К.

СЭКП Тыва обкомунуң бирги пленуму

Областың V партия конференциязындан соңгутурган СЭКП Тыва обкомунуң бирги пленуму болуп эрткен.

Пленум организастыг айтырыгын чугаалажып көргөн. СЭКП обкомунуң бирги секретарына эш С. К. Токаны, ийги секретарына эш К. Ф. Резниченко, обкомунуң секретарына эш С. М. Орту-оолду соңгаан.

СЭКП обкомунуң бюро кежигүннерине эштер С. К. Тока, К. Ф. Резниченко, С. М. Орту-оол, А. М. Чимба, О. А. Толгар-оол, А. В. Анкудинов, А. А. Арланмай, Н. Я. Волосников, А. А. Козленко оларны, бюро кежигүннериниң кандидаттарына эштер М. Н. Тадар-оол, О. Т. Алдын-оол оларны пленум соңгаан.

Пленум СЭКП обкомунуң килдистер эргелекчилерин бадылаан. Партия, профивилел болгаш комсомол

органынын килдизиниң эргелекчизинге эш О. А. Толгар-оолду, агитация болгаш пропаганда килдизиниң эргелекчизинге эш Н. К. Курбатскийни, административтиг болгаш сан-хөө, садыг органынын килдизиниң эргелекчизинге эш А. М. Арланмайни, көдээ ажил-агый килдизиниң эргелекчизинге эш В. С. Шелемовту, улуттук болгаш транспорт килдизиниң эргелекчизинге эш А. М. Тарасовту, школа килдизиниң эргелекчизинге эш Л. Б. Чадамбаны, сак-агый агый секторунуң эргелекчизинге эш А. Д. Зябревти, онза секторнуң эргелекчизинге эш А. Ф. Мальцевти бадылаан.

Бирги пленум «Шы» солунуң харысгалгал редакторунга эш Д. О. Бегзини, «Тувинская правда» солунуң харысгалгал редакторунга эш В. М. Корольчукту база бадылаан.

Соңгулдаларга уткуштур Малчыннарның хүлээлгези

Ниятинин малын төрүүр малдык хүсел-биле өстүрүп турар малчыннар Чөөн-Хемчик районда Сталин аттыг колхозта дыка хей. Колхозтун малчыннары эрткен чылын бедик көргүзүлгелерин болган. Чижээ, Эш К. Чингин 235 баш хоюндан 241 хураганы, эш О. Чолдаана 277 баш хоюндан 288 хураганы, эш Х. Долчанай 225 баш өшкүзүндөн 236 аянын бүрүн доруктуруп алган.

Малчыннар ССРЭ-ниң Дээди Советиниң соңгулдаларынын хүнүнге чедишкениниң ужуражыр дээш бедикткен хүлээлгелерини ап турарлар 1954 чылда төрүүрү 378 баш хоюндан эш К. Чингин 400 хураганынан, эш О. Чолдаана 367 баш хоюндан 375 хураганын бүрүн камгалап алырын хүлээгеннер.

Бүгү улустуң байырлалына

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң төөгүлүг шиттирлерин амыдыралга боттандырар дээш Хаа-Хем районда «Сталинчы орук» колхозтун малчозчулары чакы тарылга белгелин чедишкениниң чорудуп турар. 1954 чылда бүгү тарылга шөлүңге чажар тараа культураларынын үре-зинерине арылгал дооскан. Тарылга шөлүңге 15 центер хүдү, 1000 центер өдөкти төккен.

Тудугта хергелээр 600 кубометр чүдүктү белеткээр болгаш 300 кубометр тудуг кылыр суурда өөрчүтүп дүжүргөн. Тудуг ыяжын белеткээрине мурнакчылар болуп, үлүг норманын 150 хуу күүседип турарлар хей. Тудуг бригаданын ажилчиликтери ССРЭ-ниң Дээди Советиниң соңгулдаларынын хүнүнге чедишкениниң ужуражыр дээш улуг көдүрлүшкүн-биле ажилдап турарлар.

Колхозтун тудуг бригаданы эвээш эвес чедишкенини чедип ап ту-

Аңчыларның белээ

Чаа-Хөл районунуң Молотов аттыг ядээ ажил-агый артелиниң колхозчуу Ховалыг Ойдуң төрөөн колхозунуң улам байлакшылына мурнуку чылдардан бээр хей аң-өлүк орулганын кирип келген. Ылангыч ол 1952 чылда 12 дилгини, а эрткен чылын 21 дилгини, 6 дилгини өлүрүп дужаган.

Районунуң затогивсырые черинге бөрүзүнүң кежи дужагаш, оң өртөздөн агыда шаңалын бээ алган. Ол чыккыш чазактын доктаатканы ниити чурум ёзугаар Х. Ойдуң бөрү өлүргени дээш бодунуң колхозчудан бир серге-биле база шаңнаткан.

Малчыннарның чөвүлел хуралы

Танды районда «Кызыл партизан» колхозтун малчыннарынын чөвүлел хуралы болуп эрткен. Аңа СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалын боттандырып турарынын дугайында болгаш 1953 чылда мал ажилын хөгжүдериин планнын күүсөлдезин чугаалашкан.

Колхоз 1953 чылда мал өстүрериниң күрүнө планын хой, өшү, ха-ван талазы-биле күүсеткен-даа болза, мыйыстыг бода малдык ниити баш санын болгаш төрүүр инвестерниң планын күүсетпэн.

Бодунуң онаашкан ажилына кызымаккай, ак-сеткилди, арга-мерге-жилни хун-бүрү бедидип турар малчыннар колхозта эвээш эвес. Чижээ, коммунист Оюн Ноокай кадарып турары 700 төрүүр хоюндан 768 хура-ганы камгалап өстүргөн болгаш хой бүрүзүндөн 2,5 килограмм дүктү кыргып алган, ол немелде төлевирге 27 баш хойну алган. Кадарчы эш Оюн Биче-оол төрөөн хойларынын чаш төлүн 100 хуу камгалап алган. Хаваан ажаакчызы эш Залуцкая төрүүр хаваан бүрүзүндөн 19 хаваан оолдарын камгалап өстүргөн, немелде төлевирге 10 хаваан оолдарын алган. Ындыг малчыннар колхозта хей.

Мал ажилында чедишкенин-биле чегрелештир улуг четпестер бар. Ниятинин мал ажилын хөгжүдери-нин херезинге чамдык кижилер ээ-харысгалга чок ажилдаанынын түн-нелинде 1953 чылда 334 баш мал чорудалды болган. Оон уламындан мал ажилындан алыр муң-мун түн-нүк орулгандан колхоз когаранын. Колхозтун мыйыстыг бода малынын кызыраар чоруу дыка улуг болуп турарындан эрткен чылын 263 баш улуг, биче назылыг инектерден чү-ле 168 бизаалар алдыган.

Мал кыштагладышынын колхоз баштаар чери чугулага көрбей тур-ганындан 300 баш мыйыстыг бода малдык кажазы чок. Ол ышкаш мал одарладышынын организастап турары ыракта четпес. Малчын-нарны, ылангыч чыгычыларнын амыдырал чурталгазын экижиле-ринге колхоз баштаар чери чогуур сагыш салбайн турар. Колхозтарда тыртар күштер—ажылчын аъттары көдээ ажил-агый ажилдарына ажилдап турарын малчыннар илереткен.

Чөвүлел хуралга тодаргай хемчег-лерин малчыннар айткан болгаш хуралдан илереткен четпестерни кыска хуусадаа ууткаарыныч ки-рипкен.

В. КУДРИН.

Кыштаглаашкын дугайын чугаалашкан

Барың-Хемчик районунуң көдээ Советтер даргаларынын болгаш колхозтарга зооветеринария ажилдак-чыларынын чоокта чаа болган чөвү-лел хуралына малдын кышкы бай-далынын дугайын чугаалашкан. Бо талазы-биле ылангыч «Большевик», «Кызыл тараачын» колхозтарынын малы багай эвес кыштагалар турарын хурал демделгэн.

СЭКП Төп Комитетиниң сентябрь Пленумунуң доктаалын амыдыралга боттандырыры дээш малды менди, семис кыш ажыраарына, төрүүнгө чаш малды бүрүн доруктуруп алы-рына колхозчу ишчилериниң хары-салгазын улам бедидер.

Сельпонуң ажылын экижидер

Бай-Тайга районунуң эң ырак чери болур Мугур-Аксы суурда ажилдап турар тускай эртемчилерини ханды-рар талазы-биле мында сельпо онза багай ажилдап турар.

Сельпонуң магазиннеринде аш-чем бараанынын четпес кирип тур-рар. Эң ылангыч хей-ниитиниң че-венниле черин ооң эргелекчизиниң туразы-биле хаап каан. Чамдык үе-лерде хлеб быжырар чери ийи-үш кондур хааптар таварылгалар эвээш эвес. Маңаа облотребсоюз-тун болгаш районунуң удуртук ажил-дакчылары кээп турза-даа, олар хемчег албайн турар. Харын облот-ребсоюзтан келген эш Бакулин эра-галап-араталап чана берген. Мугур-Аксы суурнуң ажилчы чоңарынын, тускай эртемчилериниң негелдезин хандырар талазы-биле шиттирлиг хемчегини алыры негетинип турар.

Т. ХЕРТЕК.

БИИ-ХЕМ РАЙОННУН КОЛХОЗТАРЫНЫН ОЧЕТ-СОГУЛДАЛЫГ ХУРАЛДАРЫ

Отчёттук хурал чүвү көргүскенил

Чоокта чаа Би-Хем районунуң «Кызыл сымдык» көдээ ажил-агый артелиниң отчёттук хуралы болуп эрткен. Эрткен 1953 көдээ ажил-агый чылынын түннелериниң дугайында отчёт илеткелди колхоз баштаар чериниң даргазы эш В. Шевцов кылган.— Аас-кежиктир колхозчу амыдыралда чуртгап тур-рар көдээ ажил-агыйнын ажил-иш-тилериниң күженишкениниң күш-ажылынын болгаш Коммунист партиянын база Совет чазактын хун-бүрүде сагыш салышынынны ачызында эрткен чылын бистин кол-хозчуусу организас, ажил-агый тала-зы-биле элээн быжыкан, колхозчу-ларыны материалдыг, культурлуг деңгели экижээ, оң-биле чегре-лештир артельдин ниитилештирген байлаа дыка өскөн — деп илеткелчи чугаалаан.

Эрткен чылын чаксы тарылганы 11 ажил хүнеринде бедик агротех-никтик деңгеле эрттирген. План ёзугаар 720 га тараа тарыыр тургаш 851 ганы тараан. Ниятинин малына бедүүн болгаш шыктыг чемнерни белеткээриниң планын 115 хуу күү-сеткен. Күсүк тараа ажаап алышы-нын чогуур өйүде шынарлыг чоруткан. Көдээ ажил-агыйнын бү-гү продуктуларынын айы-биле кү-рүнө планын хуусаазынын бетинде бүрүн дужаган.

Көдээ ажил-агый артелинде мал болгаш чер ажилынын мурнакчыла-рынын саны көвүдэн. Мал ажилы-нын мурнакчылары: хаваан ажаакчы-лары Севид биле Бици-уруг олар эрткен чылын төрүүр хаваан бүрүзү-ндөн-не 18 баш хаваан оолдарын до-руктуруп алганнар. Хой каларчызы Оюн Биче-уруг бодунга быжылган хойларындан 80 хураганын чачы-с-даа башты чидирип чокка өс-турген. Хөвү бригаданында колхоз-чулар Содулай, Нам-оол, тудук бри-гаданында Седенбал, Биче-оол, Оо-лаккай олар боттарынын күш-ажы-лынга улуг чедишкенин чедип алганнар.

Колхозтун тудук бригаданы (бри-гадир эш Оолаккай) — 1953 чылда чурталга бажынарынын, мал ка-жааларынын, бодуруга тудулгаларынын талазы-биле көрдүнгөн онаал-галарын чедишкенини күүсеткен.

Колхозтун мурунда тугустун-ган ажил-агый орулгаларын че-дишкенини шиттирлээрине Би-Хем МТС (директору эш Балаба-нов, партия организастивниң сек-ретары эш Савкин) материал-тех-ника талазы-биле улуг дузаламчылар-ны көргүскөн.

Бар чедишкенин-биле чегрелеш-тир колхозту организас, ажил-агый талазы-биле быжылгаларынын хер-езинге артельде бар турар курла-вырларын болгаш аргаларын ам-даа

долузу-биле ажыглап шыдавайн ту-рарын илеткелчи чугаалаан. Бүгү тараа культураларынын дүжүттүн бедидериниң болгаш ниятинин ма-лынын баш санын өстүреринин ба-за оон продуктулуун бедидериниң та-лазы-биле орулгалар күүсетимзэн. Колхоз чер болгаш мал ажилындан дыка эвээш орулганы алганы-биле бир күш-хүнүңгө-ле 3 килограмм та-раа болгаш ашка орулгандан 1 рубль 40 копеек онаажып турар. Тараа культураларынын бир гектар бүрү-зүндөн-не 16 центер дүжүт алыр тургаш, чүгөле 3,6 центерин алган болгаш бир саар инек бүрүзүндөн ортумаа-биле 830 литр сүттү саап, хой бүрүзүндөн 1,4 килограмм дүк-тү кыргып алган.

Чер болгаш мал ажилынын про-дукциянын куду болуп турарынын кол чылдаганы болза, тараа куль-тураларынын дүжүттүн бедидер, малдык баш санын өстүрер болгаш оң продуктудуун өвүделер дээш агротехниктиг болгаш зоотехниктиг хемчеглерин чогуур негелдезинге че-дир чорутпайн турарында деп чү-вени санал берген колхозчулар шы-ны-биле чугаалааннар. Колхоз суга-рылга системазынче кирер дугайы-нда калдыг-даа хемчеглер албаан болгаш тарааның чалгы ажаала-зынче кол кичээнгеини салбайн тур-ган. Колхозту хову ажилынын бри-гаданы-биле МТС-тин трактор бри-гаданы бедик дүжүт дээш чачы-саай демиселди кошкак чорудуп, чер ажилынын шынарын дыка кудулга-ткан. Колхозтун баштаар чери тараа шөлдерин сайзырадып, аңаа өдөк, хүл болгаш өске-даа хевирниң удо-бренезин кошкак организастаан.

Колхозтун баштаар чери карто-фель болгаш ногаа бодуругезинге кол кичээнгеини салбаан. Ычангаш ол культураларынын үрезинери кол-хозта чок болгаш оларны тывары-нын хемчеглерин ап чорутпаан. Но-гаа өстүреринге тускай парник ра-малары амга чедир белеткеевйн ту-рар. Амдыга чедир колхозчуларын агротехниктиг өөрелдизин колхоз-та организастаан.

Малды чегмеринин, ажаарынын талазы-биле чачы-саай чуруму ам-даа боттандырбайн турар. Төр-үүр малдарынын кызнаар чоруу улуг. Колхозтун баштаар чери мал ажилынын мурнакчыларынын ажил-лынын дуржулганын калбаа-биле негетерпейн турар. Оон-биле чегре-лештир мал ажилында хей күш ки-рер ажилдарынын механизастарынын хемчеглерин ап чорутпаан.

Колхозчуларын күш-ажылыр кошкак организастаанындан күш-ажылды сагылга-чуруму кошкак чамдык колхозчулар ниятинин ажи-лынга ак-сеткилди эвес киржиң ту-

рар. Эрткен чылын күш-ажылы кы-лып шыдаар колхозчуларын иш-тинден 20 колхозчулар доктаатын-ган күш-хүнериниң минимумун күүсетпэн.

Колхоз баштаар чериниң отчёт илеткелиниң талазы-биле 14 кижжи санал берген. Көдээ ажил-агый улам ынай хөгжүдери дээш ком-мунист партияның болгаш Совет Чазактын хун-бүрүде сагыш са-лышынын колхозчулар боттары-нын саналдарына илереткеннер.

Оон-биле чегрелештир колхозтун баштаар чериниң ажил-чорудуу-газында улуг четпестерин колхозчулар боттарынын саналдарына чана-биле шүгүмчүлээнер. Колхозтун баштаар чери көдээ ажил-агый ар-телиниң Уставын каржызы-биле үреп, үчөт болгаш отчёт ажилдарын сандагарай байдалга тургасканын, ниятинин өчүзүн карак огу-дег камгалаар талазы-биле чогуур де-миселди чорутпайн турарын колхоз-чу эш Рябов шүгүмчүлээнин. Колхоз-тун баштаар чери, оон сапакчызы эш Шевченко колхозчуларын ажил-даан күш-хүннерин чогуур өйүде түннел өндүрбейн турган болгаш күүсетинген ажилдары чогуур өй-үде хынап хүлээп алырынын та-лазы-биле бригадирлерден, ферма-лар эргелекчилеринден чогуур негел-делерин тургуспайн, күш-хүннери будаңнап, колхозчу эвес кижилерге санап берип турган фактылар эвээш эвес турар.

Би-Хем МТС бодунуң ажилын чүгөле хову ажилыне утландыргаш, а мал ажилын хөгжүдериңге ам-даа сагыш салбайн, фермаларда хей күш кирер ажилдарынын механизастар хемчеглерин албайн, мал ажи-лынын тускай өртемингериниң хары-сгалгазын бедитпейн турарын суг-бараан фермазынын эргелекчиз эш Денгур-оол шүгүмчүлээ.

Колхозтун ревизия комиссиязы (даргазы эш Эренчин) колхоз баш-таар чериниң ажил-чорудулгазын хынавайн, отчёттук үениң дургузу-нда 4 удаа ревизия кылыр тургаш чүгөле 2 удаа куду шынарлыг чорут-канын, колхозчу демократияны үреп, ниити хуралга шиттирлээр айты-рыларын баштаар черге шиттир-леп турганын, колхозчулар ниятинин өчүзүнүн чогуу ээлери болур эрде-рин ажилдап турарын колхозчулар шыгызын айткан.

Отчёттук хуралга илерээн четпес-терин ууткаарынын болгаш артельдин ниити ажил-агыйнын хөгжүдери-нин, мал болгаш чер ажилынын культу-разын бедидериниң талазы-биле СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиттирлерин чедишкенини күүсе-диниче бүгү колхозчуларын күжүн мобилизастаар херек.

М. КАВАА-САРЫГ.

Четпестерни колхозчулар илереткен

Би-Хем районда «Искра» көдээ ажил-агый артелиниң отчёттук хура-лы чоокта чаа болуп эрткен.

Колхозтун даргазы эш Захаров коллективтиг күш-ажылдын түннел-дерин үндүрүшүшөөн, көдээнин ажил-ишчилериниң аас-кежиктиг, чаагай амыдыралынын оруун айткан колхозчу тургузууну күчүлүг күжүн илеткелчине тодаргай чугаалаан.

СЭКП ТК-ның сентябрь Плену-мунуң шиттирлеринге сорук кир-ген колхозчу тараачылар көдээ ажил-агыйнын улам ынай хөгжүдөр дугайында боттук ажилдарын чору-дуп турар. Отчёттук чылдын дургу-зунда колхозтун ашка-хөргөнгү 1952 чылда деңгезерге 85 муң рубль улаткан. Колхозчуларынын күш-хүн-нерине тарааны 2 килограммны, ак-шаны 3 рубльди бээр көрдүнгөн.

Боттарынын херезинге дуржулгалыг мастерлер мал болгаш чер ажи-лында эвээш эвес. Колхозчу буду-ругезин бүгү эштактарына үле-герлиг киришкен устөр Шубин, Воч-карева, Кузьмина, Сугаракнов, Та-лаажик оларны болгаш өскелери-нда айтп болур. Хойжу Байкара Сотпа 100 баш хой бүрүзүндөн 105 баш хураганын доруктуруп өс-турген, чыгычы эш Намчыл-оол бедик көргүзүлгенин чедип алганы-биле 1280 килограмм тарааны немелде төлевирге алган. Район Советинин депулаты сураглы эш Суворова төрүүр хаваан бүрүзүндөн 18 хаваан оолдарын доруктуруп өс-турген.

Илеткелчи чедишкенин-биле чегрелештир дүжүттү бедидериниң, ниятинин малын баш санын өс-түрериниң, оң продуктулуун улгаты-рынын курлавырларын колхоз баштаар чери бүрүн ажыглап шы-даанын демделгэн. Оон уламындан чер ажилындан 278 муң рубль-ди, мал ажилындан 116 муң рубль-ди планатынган орулганын чедир албаан.

Мал ажилындан ап турар продукт куду, бир саар инек бүрүзүндөн-не 1100 килограмм сүттү саап алыр тургаш, чүгөле 706 килограммны ал-

ган. Мал ажилынын калдарын док-таамал болдурар талазы-биле колхоз баштаар чери кошкак хемчег алган. Суг-бараан фермазына эрткен чы-лын 14 санчылар солутунган. Бир хойдан чүгөле 1,6 килограмм дүктү кыргып алган.

Илеткел доозулган соонда колхозчулар колхоз баштаар чериниң отчёттук илеткелин чугаалажып өгелдэн. Ол дугайында 23 колхозчу-лар сөс ап санал, шүгүмчүлөл бер-ген.

Бир дугаарында санал бээр-биле сөстү колхозчу эш Донгак алгаш, ооң чугаалааны болза:— чаагай амы-дыралды колхоз тургузуунуң ачы-зында чедип алган биз, Тыванын чоңу дээш Коммунист партия болгаш Совет чазак улуг дузаламчыны колхозчуларга хун бүрү берип турары-биле чаа амыдыралды чедиш-кенини тургузуп турар бис. Көшкүн чоң сууржулгаже шилчип турарлар. Чамдык чедишкенин-биле чегре-лештир ниятинин ажил-агыйнын хөг-жүдериңде четпестер дыка хей. Кол-хозта бар турар курлавырларын бү-рүн ажыглавайн турар, чамдык кол-хозчуларынын ниятинин ажилына киржилгези кошкак, иштики курла-вырларын, тыртар күштерин колхоз баштаар чери чөп ажыглаваан.

Колхозчу эш Закурдаев сөс алгаш, колхоз баштаар чериниң даргазы эш Захаровтук колхозчу демократияны иштики принциптерин үреп, колхоз-чуларын өртөктир санал-бо-улдарына каттышпайн, чүгөле дуу администрасчы ёзу-биле удуртуп турарын шыгызы шүгүмчүлээш, ону моюн соңгаар ууткаарынын орукта-рынын тодаргай айткан. Оон түн-нелде ажилчын аъттарынын ажаал-газында, үчөт ажилында, колхозчу-ларынын күш-хүннериниң санаашкы-нында улуг четпестерин айткан. Хову ажилынын бригадаларынын бригадирлеринин, мал ажилынын ферма эргелекчилериниң ролун че-дир үнелдеев, оларнын харысгал-газын кудуладып турар чүүдөр кол-

хоз баштаар черинде барын шүгүм-чүлээш.

Артель кежигүнү эш Омсакпей — хову ажилынын бригаданынын бри-гадир, колхозтун даргазы хову ажилдарын механизаторлардан хү-лээп алырда калдыг-даа хыналда контроль чок, безин чадаара ажил-ды кылганын барып көрбөс, механиз-аторларнын сөзүн барымдалаап хүлээп турганы-биле чамдык трактористер оон ажыглап алгаш ажил-ды чүгөле санын суруп, оон шынары дээш демиселди шүүп утуп, черин шынар чок кылдыр алдарар чүү-дөр бар. Чижээ, ындыг шынар чок ажилдын түннелде чамдык учас-токтарга дүжүт кончук чавыс бол-ган.

Саанчы эш Попова сөс алгаш, колхоз баштаар чери мал ажилдак-чыларынын амыдырал чурталгазы-нын дугайында сагыш салбайн турарын, ылангыч мал фермаларына ында-хааа барып турар. Малдын болгаш мал продукциянын үчөдү сандагарай. Артель кежигүнү эш Талаажик зооветажылдакчыларын боттарынын онаашкан ажил-херээ-ңге харысгалга чок ажилдап, колхоз-чу малчыннарга кошкак дузаламчы чедирип турарын шыны-биле шү-гүмчүлээш.

Колхозтун баштаар чери, ылангыч оон даргазы эш Захаров колхозчу-ларынын материалдыг сомуургалычы-не улуг сагыш салбааны-биле нияти-ниң мал ажилынын болгаш чер ажилынын жоудаашкынынын кол чылдаганынын бирээзи—деп кол-хозчулар шыгызы-биле айтып турганын.

Устүнде айтылган четпестерин ууткааш, бо чылын тудуг ажилы-нын планын күүсетериниң, ниятинин ажил-агыйнын дүргөн хөгжүдери-нин, мал кыштагладышынын чедиш-кенини чорударынын болгаш чаксы тарылгага бүгү тала-биле белеткел-диг ужуражырынын хемчеглерин алырын

Эмчиный сүмези

Дифтерия

Дифтерия болза, чаш уругун амы-тынга чедип болур айылдыг аарыг. Ынчаарга уругу ол аарыгдан канчаар камгалаарыл, бир эвес уруг оон аарыг берзе, чүну кылырыл деп чүвени не бурүзү билген турары эргежок чугула. Эске аарыглар ышкаш, дифтерияны микробтар тышылдырар. Оларны дифтерияны палочкалары дээр. Кижиниң организмге киргеш, дифтерияны палочкалары өзүп көвүдээр болгаш күштүг хоранны үндүрер, ол хоран хөңгө киргеш, организм хораннаар. Дифтерияны хораны конжуг күштүг. Бир эвес далай хаванының кижиниң алдынче дифтерияны хоранын сыкырттырар болза, ол хаван 1—2 хонуктуң ишинде оон нити хораннаашкынындан өлүр. Аарыг кижин-биле харылашканын уламындан дифтерия кижиге дүрген халдаар. Оон-биле чегелештир аарыг кижин ажаап турган кижилерге, ылангыя олар кадык-даа болза, ол кижилерге дифтерияны микробтары чоруур. Олар боттары микробарын билбес болгаш долгандыр турар кижилерге демги аарыгны непередир. Ындыг кижилерни аарыг микробу ап чоруур кижилер деп адаар.

Дифтериядан аараан уругта эмчи дузазын чогуур үезинде көргүсөс болза, берге каданнаашкыныг хуулушкуннар тытпы болур. Дифтерия чүректин инокардип деп аарыгы тышылдыр болур, холдарыны болгаш буттарыны шамчeves чоруу, ылангыя таалайныг ажылдавас чоруу тытпы болур. Бо таварылгада уруг суук чөм чирге думчуктан делер төктүп келер апаар. Чүректин ажылдавастай бээр чоруу онза айылдыг. Бо бүгү каданнаашкыныг хуулушкуннар эмнээшкенин оозалдап эгелээрге тыттыр. Мынчангаш не бурүзү дифтерияны демчектери уругта билдинип келзе, дораан эмнедеге баары эргежок чугула.

Шаанда дифтериядан уруглар дыка хөй өлүп турган. А ам дифтерия-биле демесжирде эң бүзүредиг эм бар, ол болза, дифтерияга удур сыворотка болур. Ол сывороткада хоранга удур чүдү бар, ону чогуур өйүңде сыкырттырга, дифтерия микробтарыны хораны-биле организмни демесжирине дузалаар тускай чүдү тыттыр. Дифтерияны эмнээриниң чедикшининиң болуру ол сыворотканы чогуур өйүңде сыкырттырдан хамааржыр.

Бир эвес уруг дифтериядан аарыг берген-дир деп эмчи тодаратса, дораан-на уругну эмнедеге чытыр-гаш, дифтерияга удур сыворотканы дүрген сыкырттыр эргежок чугула. Чүдү эмнедеге үргүчүңүң хайгааралын тургузуп болур болгаш медицинаны эргежок чугула дузалаачыны көргүзүп болур. Эмнедеге аарыг уругну чытырар чорук, ону долгандыр турар уругларны ол аарыгың айылындыан чайладыры дээр камгалаары ол болур.

Кажан аарыг кижиге чөдүрүп, чугаалап турда, дифтерияны микробтары дашкаар чаштап турар. Олар уругуң ойнаар чүдүдериңге, ном дептерге, аяк-савага болгаш эске-даа чүдүдере дыка үр үеде дырт артып каар. Бо чүдүдериң дамчытыр уругтар дифтериядан база аарыг болур. Мынчангаш аарыг уругну эмнедеге чоруткан соонда, оон хамык херекселерин дезинфекциялар херек. Аараан уругнуң кожалары, оон-биле харылажып турган уруглар эмчи чөпшээрэвен шаанда уруглар садынче, азы эслике, азы школаже барбас ужурулуг. «Боост-таам аарыг берди» дээр уругнуң аарыг эмчи тодараткыже эске кадык уругларны оон аңгылаар ужурулуг.

Амгы совет медицина дифтерияны эмнээриниң чөпсөөн чүгүле тыпкан эвес, харын ол айылдыг аарыгны баш удур болдурбазының эң идеягидиң чөпсөө—дифтерияга удур тарылганы тыпкан.

Дифтерияга удур тарылгалары чыдаа үш катап кылыр, бирги болгаш ийги тарылгаларың аразы 3 чеди хонук, а ийги болгаш үшкү тарылгаларың аразы 3—6 айлар болур. Тарыткан уруглар дифтериядан эвээш дартып турар, а аарза-даа дыка чинк эртер болгаш каданнаашкыныг хуулушкуннар болбас. Уруглар консультацияныг айтканын өзүгаар камгаланып тарылганы чогуур айткан уелеринде кылдырар херек. Бо талазы-биле иелер сагыш салыр ужурулуг.

Эмчи А. ОНИСИМОВА.

Механизаторларның амыдыралынче кичээнгей салыр

Машина-трактор станциялары механизатор кадрларынч билгил мергелин бедидер, оларныч амыдырал-чурталгазын экижидер талазы-биле улуг сорулгалары партия болгаш чыдак салып турар болгай. Бо ажылды Тес-Хем МТС-тин баштаар чери чедир үнелсейн, аныак механизаторлар ортузуна ажылды кошкак чорууду турар.

Механизаторларның амыдыралынч чыдаа турар. Политиктиг темалар талазы-биле илеткелдер, лекциялар, ол ышкаш беседалар, информациялар, солун номчулгалары чорбастаан. Тракторлар болгаш кездээ ажыл-агыйның машиналарын септеп турарларга чогуур таарышкан байдалды тургуспаан, чүд дие, чамдык трактористерниң удуур, дыштаныр чери чок. Оларга ажыл төлевирин бээрин дыка саададып турар. Механизаторларга таарышкан чамдык байдалды тургуспааны-биле оларныч колхозтарже чанатаар чоруу көвүдөп турар.

Ам МТС-тин директору эш Аголдеев, партия организацияныч секретары эш Сыгыртаа олар механизаторларныч ажылыныч бүдүрүчүлүү бедидер дээр үстүңде айткыган четпестерни дүрген узуткаарынче утланган боттуг ажылдары чорудары чугула.

С. СЕРЕН.

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң Берлин чөвүлел хуралы

БЕРЛИН. (СЭТА-ның тускай корреспондентизи). Январь 28-те. Бөгүн дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң хуралына В. М. Молотов даргалаан. «Улустар аразының харылааларында дүшкүрлүг чорукту эвээжидириниң талазы-биле хемчеглерниң дугайында болгаш Францияны, Англияны, АКШ-ты, Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканы даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралын чыылдырарының дугайында хун айтырымын бирги пунктузун чугаалажып көөрү үргүлчүлүп турган.

Дүңгү хуралга В. М. Молотов, Даллестин, Бидонуч болгаш Иденниң чугааларын тодаргай анализтээн болгаш беш күрүнелерниң чөвүлел хуралын чыылдырарыга удур илп үндүрүп турган бүгү чылдактарыгн бүрүнү-биле үндезин чогуң көргүскен дээрзи билдингир болгай. Даллестин Бидонуч чугаазына үндезилелер кылырны дөмейлежир-ле чүдүдериң ССРЭ-ге болгаш Кыдатка удур халдаашкынын биле солуп турган. Даллестин ылангыя Кыдат Улус Республиканың даштыкы херектер Министринге удур ыят чок халдаашкынын кылгылаан.

КНО-нуң Уставының болгаш эске-даа бүгү делегей дугуржулгаларының янзы-бүрү чүдүдериң болууну-биле нарыдадыр булгавышпаан, Даллестин болза, улустар аразының айтырыгларын чугаалажып көөрүңге болгаш шийтирлээринге Кыдат Улус Республиканың кирбизиниң политиказын агартырып оралдажып турган. Түңнелинде Даллестин хун айтырымың эске пунктуларын чугаалажып көөрүңче шилчириң саналдаан.

Даллестин соонда Бидо чүве чугаалаан. Тайбының болгаш айыл чок чорукту дегкириң дээр онза харысалганы КНО-нуң Уставы беш улуг күрүнелерге, оң ишинде Кыдат Улус Республикага онаал турар дээрзин база катап чүдүлүг деп көрзе-даа, Бидо болза, Кыдат Улус Республиканың политиказы КНО-нуң Уставының принциптеринге дүшпейн турар дээр дугайында шагдала ойтур шаштырган бадтыкалды база кататпаан. Беш күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел тургузарының дугайында шийтир Потсдам конференциязынга хүлээп алдынган дээр дугайында чүве чугаалаан. Бидо болза, ол чөвүлел «тодаргай сорулгалары» күүседир-биле тургустунган, база оон мурунда турар сорулгаларга холбаштыр оон составы эскерилп турар ужурулуг турган деп меделгезин.

Бидонуч бо бадтыкалдының илдең сорулгазы болза, улустар аразының айтырыгларын шийтирлээринге улуг Кыдат Улус Республиканың эргелерин болгаш ролон, база беш улуг күрүнелерниң чөвүлел хуралын чыылдырарының эргежок чугулазын куудалары болур. ССРЭ-ниң төлээлериниң бодалы-биле бештерниң чөвүлел хуралына чугаалаашкыны көрзе чогуур тодаргай айтырыглар Кыдаттың киржилгези чокка-даа шийтирлетинип болур деп бүзүредирин Бидо оралдажып турган.

Бештерниң чөвүлелинге чугаалаашка чогуур экономиктиг айтырыглар дугайын чугаалап тура, Бидо бүгү делегейниң чангыс-ай рыногун катап тургузары бүгү чурттарынчаагай чоруунуң көдүрүлүңге улуг ужуру-дузалыг болур ийик деп билген.

Түңнелинде Азияның айтырыгларын дугайында чүве чугаалааш, Бидо азия айтырыгларының тайбың арга-биле шийтирлээшкенин беш күрүнелерниң чөвүлел хуралы чокка-даа чедип ап болур деп бүзүредирин оралдажып турган.

Оң соонда Иден сөс алган. Беш күрүнелерниң чөвүлел хуралы бүгү делегей ужуру-дузалыг кол айтырыглары-даа, база Азияда херектерге тускай хамааржып турар айтырыглары-даа чугаалажып көөрүп болур ийик деп В. М. Молотовтун илереткен бодалын Иден маргып турган. Чөпсөленишкени кызырышкыны болгаш улустар аразының садылгажышкынын калбартыры дээр ышкы айтырыглар хөй чурттарга хамааржып турар, ынчангаш оларны беш күрүнелерниң чөвүлел хуралы эвес, а КНО чугаалажып көөр апаар деп Иден меделгезин.

Кореяның болгаш Индий-Кыдат

тиктиг болгаш экономиктиг херектериг улуг айтырыгларын шийтирлештир турар үеде беш күрүнелерниң даштыкы херектер Министрлериниң чөвүлел хуралының сорулгаларының болгаш аргаларының талазы-биле чүл дээрге, ол үштерниң чөвүлел хуралының аргаларындан эвээш эвес оолур.

Оң соонда В. М. Молотов сөс алган. Совет төлээлерин саналдааны, хун айтырымын Бирги пунктузу кылдыр хүлээп алдынган айтырыгың кол теманың санал-оноалдар үезинде четпес кичээңгей салдынган дээрзин ол айткан. Улустар аразының харылааларында дүшкүрлүг чорукту эвээжидириниң дугайында чугаа чоруп турар, база бо айтырык бо чөвүлел хуралдык киржикчелери бүгү күрүнелерге, ол ышкаш эске-даа күрүнелерге чугула ужуру-дузалыг болганындан совет төлээлер чөвүлел хуралдык кичээңгейин ол айтырыгыңе угландырза чогуур деп санаан.

Беш күрүнелерниң чөвүлел хуралын чыылдырар дугайында совет саналды КНО-нуң Уставын үрээри болгаш беш күрүнелерниң чөвүлел хуралы-биле Каттышкан Нациялар Организациязын солууру кылдыр бадтыкаар деп оралдажышкынын үндезин чок хоооунун В. М. Молотов көргүскен. Дээрзи Даллестин Каттышкан Нациялар Организациязының Уставын бөгүн эртен номчулдун диди. Бистин кижиге бурүзүс ол Уставты эртенерде, а чамдык херекке эргежок чугула апарганда, кезеңдерде-даа улуг кичээңгей-биле көөрүп турар деп В. М. Молотов чугаалаан.

Харын Каттышкан Нациялар Организациязының Уставы эки, ону номчууру ажыктыг болганының ужурундан Совет Эвилели ону эскертпези дээр туржуп турар. Уставты ол хире бедик үнелеп тургаш, Американың Каттышкан Штаттары ону эскертпес, а боттандырар дээр дугайында бистин бодальысты дегкириң боор деп идеягиде тур бис деп В. М. Молотов чугаалаан. Каттышкан Нациялар Организациязының Уставындан аңгыда Кол Ассамблеяны доктаалдары, ылангыя Кол Ассамблеяны 1948 чылда үшкү сессиязынга хүлээп алдынган «Боттарының маргылдааларын тайбыңды тургузарынче куженишкенин каттап эгелээр дугайында улуг күрүнелерге кыйгыры» деп адаар доктаал база бар дээрзин В. М. Молотов сагындырган. «Кол маргылдааларын шийтирлээр база Уставтын үндезини-биле болгаш үжүү-биле дүшүртүр дугуржулгаларын чедип алыр төлээде, улустар аразының тайбыңына кыжанып, база Каттышкан Нациялар Организациязының ажылыга шалтыктап болур хире бүгү айтырыгларын Ай-ыл чок чорукту Чөвүлелиниң кижигүнери коллективни-биле, азы оң эске-даа чорум-биле, а бир эвес эргежок чугула алараз, сонуургалдык эске күрүнелер биле-даа чугаалажып көөрүп турары» сүмелээр деп шийтирин үстүңде айткан улуг күрүнелерге кыйгырыга үндезилел кылып тургаш, Кол Ассамблеяны бешки сессиязынга хүлээп алган.

Ол резолюция 1950 чылдың ноябрь 3-те, азы Кыдат Улус Республиканыч тургустунганының соонда бир чыл эрткенде хүлээп алдынган, база чангыс үн-биле хүлээп алдынган дээрзин сагындырдыг, В. М. Молотовтун чугаалааны: беш күрүнелерниң чөвүлел хуралын чыылдырарының дугайында совет төлээлериниң саналы харын Кол Ассамблеяны ылангыя бо ийи шийтирлериңге дүгжүп турар-дыр.

В. М. Молотовтун оон ыңай чугаалааны: Ындыг чөвүлел хуралдык ажыктыг чөчүрү берге-дир. Шынап-ла, беш күрүнелерниң чөвүлел хуралын эвес, а АКШ-тың, Францияның болгаш Англияның даштыкы херектериниң үш министрлериниң чөвүлел хуралын ап көрөзди. Ол чөвүлел хуралдарга Европаның-даа, Азияны-даа, Африканы-даа херектерин чугаалажып көөрүп турган, ынчалзажок америк херектерин—чүге чүве ийик—чугаалаашпаан. Кандыг-даа таварылгада, үштерниң чөвүлел хуралының хун айтырымы кым-даа кызыгаарлавайн турган. Ынчаарга, бештерниң чөвүлел хуралының хун айтырымы делегейниң кандыг-бир чангыс, азы ийи-даа булуңчугаажы-биле чүге кызыгаарла-тынган турар ужурулуг чөвүлел? Поли-

тиктиг болгаш экономиктиг херектериг улуг айтырыгларын шийтирлештир турар үеде беш күрүнелерниң даштыкы херектер Министрлериниң чөвүлел хуралының сорулгаларының болгаш аргаларының талазы-биле чүл дээрге, ол үштерниң чөвүлел хуралының аргаларындан эвээш эвес оолур.

Бештерниң чөвүлел хуралының политиктиг, экономиктиг болгаш шериг талазы-биле бүгү чугула айтырыгларын бир угда чугаалажып көөрүп принцип өзүгаар шың болур болза-даа, черле ыяаыла эвес, ынчалза-даа кижээ улустар аразының садылгажышкынын хөгжүдери дээр ышкы шак ындыг экономиктиг айтырыгы Кыдат Улус Республика киржип турар чөвүлел хуралга чугаалажып көөрү эвээш эвес ужуру-дузалыг болур ийик деп В. М. Молотов меделгезин.

Чөпсөленишкенин кызырының дугайында айтырыг беш күрүнелерни эвес, а КНО-нуң херээ дээр дугайында бадтыкалдык талазы-биле чүве чугаалааш, В. М. Молотов болза, ол айтырыгны чугаалажып көөрү КНО-нуң-даа, база ол ышкы улуг күрүнелерин-даа хүлээлгези болур деп чугаалаан. Англияны, АКШ-тың болгаш Францияның 1952 чылдың май 28-те КНО-нуң чөпсөк дүжүрер талазы-биле комиссияны киргени, ССРЭ-ниң, АКШ-тың болгаш Кыдаттың, а ол ышкаш Англия биле Францияның чөпсөккү күштериниң санын кызырарын көөрүп турар саналды В. М. Молотов үстүңде сөстөрүн бадтыкалы кылдыр сагындырган.

Ынчангаш, КНО-нуң чөпсөк дүжүрер талазы-биле комиссиязынга кирген бо саналды Кыдатты дорт сгындырып турар чүве болганда, улуг күрүнелерниң чөпсөленишкенин кызыр дугайында айтырыг Кыдатка база хамааржыр деп чугаалап үндезиннер бисте бар-дыр деп В. М. Молотов чугаалаан.

Кыдат Улус Республикага, база ылангыя оң даштыкы херектер министр Чжоу Эн-лайга удур Даллестин халдаашкынын талазы-биле В. М. Молотовтун чугаалааны: Кыдат Улус Республиканың төлээкчилериниң бистин аравыста чогу хомудуңдыр-дыр. Ол сөстөргө олар чогууру-биле харылаалар ийик дээрзинге чигинмей тур мен.

Даллестин, а ол ышкаш Бидонуч Кыдат Улус Республиканың алымын кырынга кылган агрессия талазы-биле буруудайышкынын Молотов чылча шашкан. Бир эвес Даллестин беле боттуг фактыларын көөрүп, херектин өзүлүг байдалдары-биле таныжып алган болза, олар Кыдат боду агрессиядан качыгдан, оон кызыгаарларына оң айыл чок чоруунга боттуг кыжаныгар тургустунуп турган деп түңнелди чигинип чокка үндүрер турганар ийик деп Молотов чугаалаан. Кыдат Улус Республикага хамаарыштыр чөптүг эвес чоруктарын чамдык күрүнелерниң талазындан болдуруп турар чүве болганда, ол боду харын аларга хомудап болур. Ынчаарга Кыдат боду эске бүгү чурттар-биле чогумчалыг политиктиг болгаш экономиктиг харылаалары болуусал, дег эргениң үндезиниге оларны хөгжүдери күзеп турар деп Молотов чугаалаан.

Чөвүлел хуралга болган саналонал беришкенин тургустунган өзү айтырыгларын четир хемчээлге шупту хаара тудуп шыдаваан-даа болза, чамдык түңнелерин черле кылып болур деп Молотов түңнелинде чугаалаан. Беш күрүнелерниң чөвүлел хуралын чыылдырар дугайында саналды кым-даа хүлээп албайн барбаан деп чугаалап болур эске. Эске талазында, ындыг чөвүлел хуралдык сорулгаларының дугайында янзы-бүрү бодалдар чугаалаатынган. Бо талазы-биле бис дугуржулга чедип алган бис деп чугаалаатымасдыр. Беш күрүнелерниң чөвүлел хуралының сорулгалары ам-даа чөпсөлөжитимизин болгаш маңаа холбаштыр ук айтырыг немерде чугаалажып көөрүшкүңүң негеп турар болза-даа, бештерниң чөвүлел хуралы шуут хүлээп алдынмаан эвес болур деп чугаалааш шың болур ийик.

Беш күрүнелерниң Кыдат Улус Республика киршикен чөвүлел хуралын чыылдырарының принципиге АКШ чөпшээрешпейн турар деп оон

соонда чүве чугаалаан Даллестин меделгезин. Чугаалажып көөрүшкүңүң негеп турар үеде беш күрүнелерниң даштыкы херектер Министрлериниң чөвүлел хуралының сорулгаларының болгаш аргаларының талазы-биле чүл дээрге, ол үштерниң чөвүлел хуралының аргаларындан эвээш эвес оолур.

Азияның айтырыгларының талазы-биле бүгү чурттар киршикен чугаалажышкынын принципин хүлээп алза чогуур турган ийик деп Бидо меделгезин.

Бир талазындан, чугаалажып көөрүп турар айтырыгың талазы-биле кандыг-бир дугуржулга чедип алдынмаан, ынчалза-даа, эске талазында, дугуржулгаларың дилээрин үргүлчүлээр деп күзеп бар-дыр деп В. М. Молотов меделгезин. Маңаа холбаштыр ол мынча деп айттырар: бөгүнү хуралга тургузуп болур дег кандыг-бир комитет маңаа дузалап болбас ирги бе. Ынчаарда, бир таарышкан үеде ол комитеттиң ажылың түңнелдерин дыннаары-биле министрлер эске айтырыгларын чугаалажып болур ийик.

Хун айтырымының бирги пунктузун чугаалажып көөрүп сонгаарлардыр деп бодунуң саналын Иден кататпаан.

АКШ-тың, Францияның болгаш Англияның даштыкы херектер министрлериниң комитет тургузарына удураланганар. Беш күрүнелерниң чөвүлел хуралын чыылдырарының дугайында саналды чугаалаажып көөрүп министрлер боттары үргүлчүлээр дээр деп көөрүп турары олар меделгезинер. Маңаа холбаштыр дараазында немерде кызы составтыг хаагы хуралга чыгырын Даллестин саналдаан. Даллестин Бидо биле Иден деткээн.

Амгы үеде комитетти тургузарың эргежок чугулазынга чигинип бар болуп турар чүве болганда, совет төлээлер ол айтырыгны Даллестин, Бидонуч болгаш Иденниң чугаалаан ол хуралында тургузуп кээп болур эргезин боттарыга артырып ап тур деп В. М. Молотов меделгезин.

Анаа министрлер чөпшээрешкенир.

Хуралдык төңчүзүңде В. М. Молотов чөпсөленишкенин кызырарының дугайында айтырыг талазы-биле совет төлээлерниң саналың бижимели АКШ-тын, Англияның болгаш Францияның министрлеринге дамчыткан, ында чугаалап турары:

Чөпсөленишкениң бүгү-нитти кызырышкынынч талазы-биле Бүгү-делегей конференцияны чыылдырар дугайында.

АКШ-тын, Великобританияны, Францияның болгаш ССРЭ-ниң Чактары,

тайбыны быжыглаарынче болгаш улустар аразының харылааларында дүшкүрлүг чорукту эвээжидиринче чүткүлдү удурулга болдуруп,

өндөре чөпсөк бүдүрүлгези-биле холбаштыр улустарың чүктеп турар шериг чарыгдаларының аар үргезин чингедири-биле хемчеглер алыр эргежок чугула деп санааш,

чөпсөленишкениң бүгү-нитти кызырышкынынч талазы-биле Бүгү-делегей конференцияны ол конференцияга Каттышкан Нациялар Организациязының кижигүнери-даа, база ол организацияның кижигүнери болбайн-даа турар күрүнелерниң киржилгези-биле 1954 чылда чыылдырарың хемчеглери Совет Эвилели, Американың Каттышкан Штаттары, Великобритания болгаш Франция Каттышкан Нациялар Организациязының хемчээли-биле ап чорудар дээр дугайында дугуржулга келгеннер.

Чөпсөленишкениң бүгү-нитти кызырышкынынч талазы-биле хемчеглерниң планы атомуг чөпсөктиң дугайында айтырыгы бир угда шийтирлээри-биле холбашкан турар ужурулуг дээрзинге база бурун чөпшээрэжилге чедип алдынган.

Харысалгалык редактор Д. О. БЕГЗИ.